

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver.....	side	2
Vrouetoftgård.....	side	3
Børglum Kloster.....	side	8
Da risengrøden var bryllupsmenu.....	side	11
Niels Jørgen Fjord.....	side	12
Nyt fra kredsene.....	side	14
Stråtag.....	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August - September 2011

Nr. 413 - 67. årgang

Vrouetoftgård syd for Skive

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

FKB

Tid

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefrådgiver
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtøst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:
Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jbj@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholmskreds)

Karen Andersen,
»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«, Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
tlf.: 55 54 00 56
margit.h@jubii.dk
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen
Kalmargårdsparken 1,
Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 17,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3,
8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
aldrupgaard@skylinemail.dk
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,
»Mosegården«
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj
»Volhøj«
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindslev
tlf. 98 97 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi har haft en regnfuld sommer og dermed også en vanskelig høst. Det frø og korn, som er blevet tærsket, har haft et udmærket udbytte, men rundt omkring står meget korn på markerne, som kun kan rådne op. Landmændene har ikke kunnet komme derud på grund af nærmest bundløse marker og nu er afgrøderne ødelagt. Kornet, der står tilbage på markerne, er ikke bare et tab for landmændene, det er også et tab for samfundet.

Vi har haft valg, og danske landmænd stemmer på 8 partier, og da Dansk Slægtsgårdsforening ikke har noget partipolitisk mål. Derimod har Slægtsgårdsforeningen et landbrugspolitisk mål. Vi ønsker selvejet bevaret, og selvejet i landbruget omfatter alle størrelser. Vi er også klar over, at samarbejde er en løsning på de meget store omkostninger, som landbruget har.

Godt landmandskab gør det ikke alene, vi skal også have produktionsvilkår, der ikke stiller os ringere end andre lande med omfattende landbrugsproduktion.

Der er regler for produktion på marker og i stalde, men regler og love er skabt på følelser og ikke på faglighed.

I Slægtsgårdsforeningen erkender vi, at landbruget opstod, da menneskene begyndte at udnytte naturen, for at de kunne overleve. Det har altid været og vil stadig være sultegrænsen, der regulerer befolkningstallet. Vi mærker det ikke i Danmark, men globalt set, er der ikke for mange fødevarer. Vi skal have produktionsvilkår, så vi kan bidrage til det globale spisekammer. Det modsatte vil være hykleri.

Når dette læses ved vi alle mere om regeringsforhandlingerne end da det blev skrevet, men uden nogen form for sammenligning med det der nu foregår i dansk politik, så er det morsomt at tænke over, at fjernsynets underholdningsprogrammer, hvor dem der ikke kan dansk, skal danse, og nogle, der ikke har forstand på at dirigere et orkester, skal kaldes maestro.

Peder Mouritsen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6, Årslev,
8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Inge Nissen
Tåsingevej 22 st. tv., 8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf. 58 38 38 08
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 413 udkommer omkring den 20. august 2011.
Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. august 2011.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Jannerup Offset A/S
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk*

Vrouetoftgård

I landsbyen Vroue lidt syd for Skive ligger Vrouetoftgård, som nu tilhører Marianne Hauge og Niels Nielsen, der er 7. generation på gården.

I 1977 overtog Niels Nielsen halvdelen Vrouetoftgård, han var da 23 år. Dengang bestod arealet af 50 ha, heraf 10 ha skov. I 1987 overtog han den anden halvdel, og nu har gården 212 ha. Heraf dyrkes 185 ha, resten er skov eng m.v. Der er 330 søer. Årligt produceres 7.500 slagtesvin og resten sælges som 30 kgs grise. Der var køer på gården indtil 2005. Gården ligger i landsbyen, og dermed begrænses produktionsmulighederne, så derfor købte Niels Nielsen i 2004 Dalsgård, Vester Børsting, hvor han i 2006 byggede til fedesvin. Stuehuset blev opført i 1914 og udlængerne i 1992 efter brand, men bag gården opførtes ny produktionsbygninger, de sidste er fra 1999.

Niels blev i 1983 gift med Marianne Hauge, der er sygeplejerske. De har børnene Maja, læser til farmaceut, Anja, uddannes til revisor og Kristian, der er ved at tage landbrugsuddannelsen.

Niels Nielsen har været politisk aktiv, men stoppede. Nu er han aktiv i organisationsarbejdet. Gennem 20 år har han arbejdet med mejerierne. Begyndte i repræsentantskabet for Skiveegnens Mejeriselskab, fortsatte i MD og sluttede i Arlas repræsentantskab. Niels Nielsen har også siddet i landboforeningens bestyrelse og DLG's lokalbestyrelse.

Niels Nielsen er meget optaget af landbrugets fremtid, og stiller spørgsmålet: kan landbruget fortsat tjene penge nok til at landbruget kan fortsætte i Danmark. Og han slutter: Fra jeg begyndte og til nu er indsatsen meget større.

Sjette generation fortæller:

Niels Nielsens fader, fhv. gårdejer Jens Kristian Nielsen, har skrevet sine erindringer, der var trykt i Vroue-Resen Sogneblad nr. 2-3/1996 og 1/1997 beretter, at Vrouetoftgård er en meget gammel gård, der har været fæstegård under Hald Hovedgård, men kom under Lundgård i 1693. Vrouetoftgård er en gammel slægtsgård, hvor vores slægt går tilbage til 1783. Jeg var 6. generation og min søn Niels altså 7. Det har været lige linje fra far til søn helt fra starten. Slægten kom fra Gyldenvadgård i Trevad, og derfra kan slægten føres tilbage til min tip tip-tip-tip-oldefar, der var fra Gammelstrup og hed Gregers Olsen Uf. Han var svensk soldat, der kom til Danmark under Den store nordiske Krig (1709-20). Det blev dengang bestemt, at de soldater, der blev gift og bosatte sig, kunne slippe for at vende tilbage til Sverige. Gregers Uf blev gift med en pige i Gammelstrup, og det blev en meget stor slægt, som en stor del af slægterne i Fjends kommune kan føres tilbage til. Det var hans datter, der blev gift med Jens Pedersen og kom til Trevad. Hun blev født i 1718.

Peder Jensen (f. 1747 på Gyldenvadgård) kom som den første af vor slægt her til Vrouetoftgård som fæster i 1783 med sin hustru Birtha Jakobsdatter. Gyldenvadgård var dengang fæstegård under Lundgård, og derfor var det naturligt, at Peter Jensen også fik en fæstegård under Lundgård. Allerede i 1793 blev han selvejer.

Dengang lå gården ikke, hvor den ligger nu. På nogle matrikelkort fra 1815 ligger den på sin nuværende plads, men før lå den mod vest i det nuværende Vroue. Dengang var der i Vroue 11 gårde og to huse omkring gadekæret foruden Rækkerhuset på Vroue Bjerg. Flere af gårdene i Vroue ligger sta-

Marianne Hauge og Niels Nielsen er 7. generation på Vrouetoftgård ved Skive.

dig på samme plads. Vrouetoftgård lå dengang lige overfor præstegården,

Vrouetoftgård brændte 1813, og så fortælles det, at den fremsynede præst opfordrede til, at gården blev flyttet ud mod øst til Sjørup skel. Her tilbød han ager og eng i ét stykke. Omkring gården lå kun ca. ½ td. land, der i øvrigt tilhørte præstegården. Ellers lå gårdens jord spredt rundt omkring i meget små lodder. Konen på gården dengang kunne ikke gå med til at flytte så langt udenfor byen, fordi der var så mange rakkere i Vroue. Gården kom således til at ligge tættere på byen, hvor den ligger nu. Indtil for få år siden var der kun 4 td. land omkring gården. Det blev så ændret ved jordfordelingen og tilkøbt jord.

Vrouetoftgårds ejere har fra 1783 været: Peder Jensen, Jens Pedersen, Niels Jensen, Jens Kristian Nielsen, Niels Nielsen, Jens Kristian Nielsen og nu Niels Nielsen.

Ved andelsbevægelsens start var min bedstefar, Jens Kristian Nielsen (1852- 1915), med til at nedfælde de første vedtægter, og han var meget engageret i bygning af forsamlingshuset i 1907. Ham kan jeg selvfølgelig ikke huske, da jeg er født i 1920. Men jeg husker min bedstemor.

Der blev bygget nyt stuehus i 1914, og da min bedstefar døde året efter, betingede min bedstemor sig de to stuer i vestenden. Hun levede til 1936. Hun var en stille, rolig kone, og på varme sommerdage gik hun udenfor med sin 'bindhues' - sine strømpepinde i gang.

Det er sjovt at se, hvor detaljerede aftægtskontrakterne kan være. Bedstemors var nok knap så omfattende, men der stod da, at hun havde ret til at spise sammen med de øvrige på gården, til at blive passet og plejet under sygdom, til at køres 25 mil om året med gårdens bedste køretøj, og til en standsmæssig begravelse.

Jeg kan huske ved min bedstemors begravelse, at kisten stod i en af stuerne. Man mødtes lige før middag og fik frokost, hvorefter kisten blev båret til kirken.

Da min oldefar døde i 1883 og min bedstefar fik gården, var der to søstre til min bedstefar og min oldemor, der manglede et sted at bo. Derfor opførte man Østerhus i kampesten, der står stadigvæk. Det blev heldigvis reddet ved branden i 1992. I nordenden af Østerhus blev indrettet aftægtsbolig for min oldemor og de to ugifte søstre.

Min oldemor, der kom fra Bækgaard i Sdr. Resen, startede i 1883 en forbrugerforening. Der var ingen butik, men min oldemor købte samlet ind til hele Vroue. Vi har bevaret vægten og lodderne og den klokke, der kunne ringes med, hvis min oldemor ikke var i nærheden. Men hun blev jo ældre, og der blev så oprettet en købmandsforretning i Vroue. I 1897 besluttede man at oprette en brugsforening, og man købte bygning og varelager af købmand Dalsgaard. Brugsforeningen har eksisteret indtil for ganske få år siden og har altid ligget samme sted.

Da min far og mor overtog gården, var der en ældre kostald og et lille svinehus med to stier, der hver rummede 20 slagtegrise. Men i vinteren 1921-22 kom der så meget sne, at trykket blev for stort på taget, der skred sammen. Derefter byggede far ny kostald og svinestald. Det var mod vest og ud mod vejen. Derefter var der plads til 22 køer, 30 ungkreaturer og 90 fedesvin. Laden blev bygget i 1907.

Barndom og Ungdom

Jeg er født den 7. 12. 1920. Jeg kom lidt tidlig i skole. Den lå jo lige på den anden side af vejen. Jeg kom derfor til at gå i skole i 8 år, fordi man ikke kunne blive konfirmeret, før man havde en vis alder! Jeg havde hele tiden hjulpet til på gården. Bl.a. skulle jeg passe kalve og køre mælk ud til dem. Foruden familien var der to karle og en pige på gården. Bedstemor var der jo også, så vi var mange til bords.

I 1937 kom jeg på Salling Ungdomsskole og var der i 5 måneder. Vi var nogle stykker, der fik etableret et kammeratskab, og vi kommer jævnligt sammen endnu!

Da krigen brød ud i 1940, gjorde jeg mig mange tanker om vort lands fremtid. De resulterede i, at jeg kom på højskole, da jeg frygtede, det var den sidste vinter, der var en fri, dansk folkehøjskole. Jeg kom på Askov og havde en god vinter dér. Sommeren efter kom jeg til Samsø som fodermester. Det var en dejlig sommer blandt prægtige mennesker.

Når man var ung i Vroue, kunne man gå i ungdoms- og gymnastikforeningen. Vi havde foredragsmøder, sommetider fælles med foredragsforeningen, der blev oprettet kort efter bygningen af forsamlingshuset i 1907. Ellers havde ungdomsforeningen gymnastik, folkedans og fester. Sommetider cyklede vi til arrangementer i nabobyerne. Sommetider kørte vi helt til Skive, når der var bal i teatersalen og på Rosenhøj. Men krigen satte jo en dæmper på det med mørkelægning, udgangsforbud osv.

Jeg har altid ment, at hvis et ungt menneske har ideer og interesser og vil bruge det til noget, så må man sørge for at få noget lært og deltage i noget, hvis man vil opnå noget. Jeg har altid interesseret mig for samfundsspørgsmål og historie, så i vinteren 1944 kort efter nytår kom jeg to måneder på Venstres Ungdoms skole Breidablik for at blive sat ind i Venstres tanker og ideer. Her var bl.a. undervisning i taler teknik og samfundsspørgsmål.

I 1945 var krigen slut, og vi var da fire kammerater - de tre fra skoletiden i Jebjerg - der fulgtes ad til Dalum Landbrugs-skole og var der i 9 måneder. De sidste tre handlede om økonomi, der også altid har interesseret mig. Det var en fin vinter, hvor landet igen var frit. Jeg fik mange gode kammerater, og jeg tænker stadig tilbage på den tid med glæde. I 1947 traf jeg Birtha ved en fest, og så fandt vi ud af det med hinanden. Hun læste dengang på Ankerhus Husholdningsskole, så det var nærmest kun en gang hvert kvartal, vi så hinanden. Men der var jo også postvæsenet. Senere kom hun et år til Bornholm, men vi havde stadig kontakt. Hun kom da hjem igen. I 1951 blev vi gift i Brøndum kirke, og overtog gården. Vi havde nået at få fat i peberbøsserne, så vi ville godt til at stifte hjem. Min far og jeg kørte da en tur med en ejendomsmægler for at se på gårde til salg, men inden vi

havde set på den sidste, kan jeg huske, min far sagde: "Jens Kristian, nu kan vi godt køre hjem. Vi skal ikke have sat penge i en gård mere. I kan få det derhjemme i forpagtning." Da var min far 64 år. Han synes nok, han var lige ung nok til at holde som landmand, men da det lå i luften, at jeg skulle overtage, fik vi den ordening.

I 1952 fik vi Marie, Niels kom i 1955 og Kresten i 1957. Niels er gift med Marianne, og de har tre børn, der tit kommer og ser til os.

Da jeg i 1975 blev klar over, at Niels ville være landmand, byggede jeg en ny magasinbygning til foder og en ny kostald. I 1977 fik Niels halvpert i gården, og i 1987 overtog han den helt.

Den 29. juli 1992 skete der det ulykkelige, at der udbrød brand. Det var en frygtelig varm og tør sommer, så det kunne ikke styres. Lade, kostald og svinehus nedbrændte, men heldigvis skete der ingen mennesker noget, og stuehuset og Østerhuset blev reddet.

Min søn har så bygget gården op igen.

Da Vrouetoftgård flyttede i 1813, kom den til at ligge på bar mark. Siden er der bygget parcelhuse i denne ende af byen. Skolen kom til i 1914, og i dag ligger gården midt i byen. For byens skyld begyndte vi i 1975 at vende gården. Vi byggede nordpå - væk fra vejene - og placerede også gyllebeholderen deromme. Efter branden er dette princip fortsat i nybyggeriet, og sidst har det givet sig udtryk, da min søn skulle have en gyllebeholder mere og satte den ude på marken 340 m hjemmefra.

Organisationsarbejde

Som tidligere nævnt, har jeg altid interesseret mig for samfundsspørgsmål, og det betød, at jeg i 1947 blev valgt som Venstres Ungdoms formand for Skiveegnen og var det i 3 år. Nogle mener, at det bare er en balforening. Men det er nu mere end det. Vi havde et teaterstykke hver vinter med bal bagefter. Når vi havde fest, startede det altid med et politisk foredrag. Vi havde en studiekreds, hvor en fast kerne mødte op, og om sommeren havde vi sommermøde rundt omkring. I 1948 blev jeg formand for Venstres Ungdom i Viborg amt og var det til 1951. Det var det år, hvor vi stiftede hjem og overtog gården, og så gav jeg det andet fra mig. Da jeg fortalte det til redaktøren for Skive Venstreblad Peter Jepsen, sagde han: "Jens Kristian! Du vil ikke bilde mig ind, at Birtha vil have dig til at gå hjemme hver eneste dag, når I er blevet gift!" Han fik nok ret! For allerede vinteren efter kom jeg i bestyrelsen for vores Venstreforening her i Vroue og blev formand, og det var et arbejde, der interesserede mig. Det var i 1952, og jeg sad der i 12 år. Ret hurtigt kom jeg ind i Venstres Viborg-kreds. Man havde en anden inddeling dengang, end man har nu. Fjends var med i Viborg-kredsen. Der var jeg med som sekretær i 3 år og blev så formand.

Det var jo ikke politik alt sammen. Vi arrangerede også folkelige møder, bl.a. startede vi de møder, der stadigvæk hver sommer er på Kongenshus Hotel. Det begyndte i Dybdal i Daugbjerg, men flyttede til Kongenshus omkring 1960, da hotellet blev renoveret. Efter at jeg var blevet formand for Viborg Amts Venstre, førte det ind i Venstres hovedbestyrelse, hvor jeg var med til mange gode møder. Når jeg tænker på alle de mennesker, jeg har mødt i mit liv, er jeg særlig lykkelig for dem, jeg traf i Venstres hovedbestyrelse.

I 1970, da kommunalreformen også betød en ændring af amterne, blev Thisted og Viborg amter lagt sammen - også politisk. Da besluttede jeg at stoppe efter 23 års uafbrudt organisationsarbejde med Venstre. Jeg udnævnt til æresmedlem af Venstre, og det er jeg glad for og stolt over.

Som folkevalgt har jeg deltaget meget i Andelsbevægelsens arbejde og i kommunalpolitik. Andelsbevægelsen har jo stor

tilknytning til landbrugserhvervet. Ideen er jo, at bønderne går sammen om at danne en indkøbsforening, hvor man køber sine foderstoffer, en brugsforening eller en salgsforening, hvorigennem dyrene bliver afsat. Man har en ledelse, og grundideen har altid været: én mand - én stemme. Jeg har altid været andelsmand, men ikke mere, end at vi også måtte kunne give plads til privathandel. Der blev folkevalgt en bestyrelse, der ansatte direktører, der måtte få så meget ud af foreningen, som muligt. Hvis der var overskud i en salgsforening, gik det tilbage til landmændene.

Jeg har i en del år været med i Skive Andelslagteris bestyrelse. I mejeriforeningen, hvor jeg også var med og var formand for Kjeldbjerg Andelsmejeri sidst i 60'erne, gik det også mod sammenslutninger. men jeg kunne ikke rigtig lide, at de skulle være så store. Det begynder at ligne et monopol, og jeg er nok lidt betænkelig ved det. På den anden side er det ikke holdbart, at f.eks. de fire slagteriselskaber konkurrerer med hinanden på eksporten. Det kan ikke være i den danske bondes interesse, at de underbyder hinanden i udlandet. Mit engagement greb om sig. Jeg var også med i Vroue Brugsforeningens bestyrelse som ganske ung landmand. Der stod i vedtægterne, at der ikke måtte sælges øl og spiritus. Det blev der nu alligevel, for det stod nede i kælderens. Så nævnte jeg på et bestyrelsesmøde, at jeg var imod det punkt i vedtægterne. Det skabte lidt debat, ikke mindst blandt de ældre, men det blev dog vedtaget på næste generalforsamling. Som bestyrelsesmedlem i Brugsen faldt det også i min lod at være formand og sekretær for den lokale gødningsforening.

Jeg var med i Eksportforeningens bestyrelse i Skive. Det gav også kontakt med mange mennesker.

Daværende forstander Gravsholdt på Krabbesholm var repræsentant i forsikringsselskabet Tryg. Dengang hed det Andelsanstalten og var kun et lille forsikringsselskab. Jeg tegnede forsikringer i det selskab, og en dag spurgte repræsentanten, om han måtte foreslå mig som suppleant for forstander Gravsholdt. Det sagde jeg ja til, og da Gravsholdt blev syg, måtte jeg træde til. Jeg besøgte ham og fik papirerne. Desværre døde han kort efter, hvorefter jeg kom i repræsentantskabet omkring 1958. Efter nogle år kom jeg i præsidiet. Engang i 60'erne blev Tryg, Forsikringsselskaberne Danmark og Fremtiden sammensluttet. Senere kom skadesselskaberne Jydsk Brand og Københavns Brand, ulykkesforsikringsselskabet Vermund til. Det pudsige var, at min meget gode ven fra sognerådet, Ejnar Sigaard fra Kjeldbjerg, var formand for repræsentantskabet i Husmandskassens Ulykkesforsikring, så vi fik også noget at gøre med hinanden på det felt. Einar Sigaard var socialdemokrat, og jeg er venstremand. Vi havde hver vores ideologi, men vi havde det fint med hinanden. Vi har haft nogle dejlige aftener, hvor vi ved kommunalbestyrelsesmøder har diskuteret ejendomsbeskatning. Vi gik til hinanden! Engang havde der været møde på Kongenshus, og vi var på vej hjem. Købmand Bundgaard fra Kjeldbjerg kørte, og Einar og jeg sad bagi bilen. Så slår han mig på låret og siger: "Du er en forbandet torsk, Jens Kristian, men jeg respekterer dine synspunkter!" Ikke alle brød sig om Einar Sigaard, men Einar og jeg vidste, hvor vi havde hinanden. Et ord var et ord! Sådan var det mellem os! Jeg kom med i forretningsudvalget i det nu meget større selskab Tryg, og det har jeg været glad for gennem mange år. I 1958 var Skive Sparekasse ved at oprette filialer i oplandet, og en dag kom direktør Andersen og formand H. C. Hansen ud til mig og spurgte, og jeg ville være den lokale mand ved en filial i Sjørup. Det drejede sig om 2 timer hver uge, hvor jeg skulle sidde der sammen med en uddannet bankmand. Det var jeg beskæftiget med i 10 år. Siden blev jeg opfordret til at træde ind i Tilsynsrådet og senere - da sparekassen

blev lavet til Garantsparekasse - kom jeg i bestyrelsen og blev formand. Jeg var formand i ca. 10 år indtil 1988. Sparekassens ideer lå jo ikke langt fra andelsbevægelsens - det gjaldt også oprindeligt Tryg - men udviklingen gjorde det nødvendigt at omdanne til aktieselskaber, og der var ind imellem nogle gevaldige kameler, en gammel andelsmand måtte sluge! Jeg er dog aldrig blevet beskyldt for at være bagstræberisk - hverken i mit landbrug eller på andre områder. Jeg har altid bestræbt mig på at se fremad og vurdere, hvad der var rigtigt, og hvad der var nødvendigt, for at man kunne eksistere. Jeg gik altså med til, at Skive Sparekasse fik navneændring til Sparbank Vest og blev et aktieselskab. Tiden har vist, at det var en rigtig beslutning.

I 1988 holdt jeg op i Sparbank Vest. Jeg havde bestemt, at jeg ville til at afvikle og ikke mere have så travlt. Jeg valgte mellem Sparbank Vest og arbejdet som vurderingsmand i Kreditforeningen Danmark, som jeg har haft siden 1972. Det er nok noget af det mest interessante, jeg har beskæftiget mig med. Jeg havde et stort område, men jeg har altid været glad for at komme ud og snakke med folk. Jeg blev ved som vurderingsmand 3 år mere til 1991, hvor jeg blev 70 år.

Nu har jeg sagt det hele fra mig, men et enkelt hverv er kommet til på det sidste. Jeg har engageret mig i at starte en lokal kreds indenfor Dansk Slægtsgårdforening, og var dens formand fra 1989 til 1996.

Politisk arbejde.

I marts 1958 var der kommunalvalg. I Vroue-Resen kommune havde vi 5 borgerlister eller fælleslister - én fra hvert af områderne Høgild, Resen, Sjørup, Kjeldbjerg og Vroue. Desuden var der en socialdemokratisk liste for hele kommunen. Ved valget blev jeg som 37-årig valgt til sognerådet. Forud for dette valg havde der været meget uro her i kommunen omkring skolespørgsmålet. Det var i øvrigt en sag, der gav anledning til uro mange andre steder end hos os. Årsagen til uroen var, at man ikke ønskede at nedlægge de små skoler til fordel for én større, men når man nu var nødt til det, hvor skulle den større skole så ligge? Det satte i høj grad sindene i bevægelse her i kommunen i 1954-58. Som eksempel kan jeg nævne, at sognerådet så langt tilbage, jeg kan huske, havde arrangeret udflugt for kommunens ældre, men i denne periode kunne man på grund af uenigheden ikke være i samme bus, men måtte køre i to forskellige hold.

I 1958 blev der indvalgt 4 nye sognerådsmedlemmer ud af de 7. Der blev indkaldt til konstituerende møde. Der skulle vælges ny formand, da den hidtidige ikke havde ønsket at genopstille til sognerådsvalget. Jeg havde her den store glæde, at jeg blev enstemmigt valgt til formand. Da Jens Klausen hørte det, ringede han til mig og sagde: "Jens Kristian! Jeg har nogle ting, du skal have, men du gør klogt i at få en vognmand til at køre!" Vi tog derop med en lastbil og fik den næsten helt fyldt, og alt det måtte vi jo tage ind i vort private hjem. Vi havde ingen kærner dengang eller kommunekontor, så kommunens administration foregik fra sognerådsformandens og kommunekasserens hjem. Sidstnævnte var købmand Bundgaard. Blandt de mange papirer, vi hentede, var kommunens arkiv, selvangivelser tilbage 1918, og så var der den gamle skoleprotokol, der gik helt tilbage til 1814. Heri stod bl.a. beskrevet hele balladen omkring nedrivningen af Vroue kirkes sideskib og bygningen af den første skole i Vroue. Desværre var en del af kommunens arkiv forsvundet, for omkring 1916 var der en Vroueboer, der holdt op som formand, og han havde pakket nogle papirer sammen i sække, som han havde sat ned i hestestalden, så de kunne hentes. Men der var nogle løsgående plage, der spiste noget af indholdet!

Vi skulle i gang med arbejdet i sognerådet. Jeg har altid haft den indstilling, at man skal tage tingene i den rækkefølge, de

Birtha og Jens Kristian Nielsen, foto fra 2001, da de fejrede guldbryllup.

dukker op, og når jeg havde brug for det, eller når der opstod problemer, søgte jeg altid råd hos amtet. Amtet var jo tilsynsmyndighed for kommunerne, men det opfattede jeg aldrig som noget problem. Når vi opfyldte vores forpligtelser, kørte vi meget frit. Men den daværende stiftamtmand Egede Larsen var en skrap herre og en meget dygtig finansmand, så der skulle være orden i økonomien.

Man lignede skat i februar. Da fik vi besøg af et skatterådsmedlem, der sammen med sognerådet skulle gennemgå de indsendte selvangivelser og påligne skat. Det var almindeligt, at borgerne gik til et sognerådsmedlem for at få hjælp til selvangivelser. For mange var det årets eneste officielle papir (der er jo noget, der har ændret sig dér!). Et år måtte jeg hjælpe med at lave 90 selvangivelser! Både ved ligningen i 1959 og 1960 var vi på Kongenshus Hotel. Om aftenen skulle jeg have det hele med hjem. Jeg fik indført den regel, at når vi havde lignet skat hele dagen og fået noget at spise, så spillede vi whist en time, så vi fik alle tallene ud af hovedet. Jeg mente, det var helt urimeligt, at vi ikke havde en kæmner. Mange kommuner på vores størrelse havde haft kæmner i mange år. De andre i sognerådet var enig med mig, og da Vroue skole (overfor Vrouetoftgård) var ledig, blev den ombygget til kommunekontor, og der blev ansat en kæmner, der hed Harry Pedersen. Skatteopkræveren Anders Bak fra Sjørup kom også ind dér, og blev medarbejder på fuld tid. Således blev det hele samlet. Det var en lettelse - ikke mindst for vore hjem.

Et morsomt træk fra den tid er, at hvis manden på telefoncentralen i Vridsted havde hørt, at jeg ringede fra kommunkontoret, og der kom en opringning til mig, så stillede han ikke samtalen til gården, så Birtha skulle til at løbe efter mig, men stillede den over til kommunekontoret. Sådan kunne man dengang!

I Vridsted-Fly, Daugbjerg-Mønsted-Smøllerup og Vroue-Resen kommuner havde vi ingen alderdomshjem. Noget af det sværeste ved mit arbejde som sognerådsformand var, når en søn eller datter ringede og bad om at få sin far eller mor på alderdomshjem. Jeg var engang ude for at måtte ringe

til 12 hjem, før jeg fandt plads. Det medførte, at jeg på et møde i sognerådet foreslog, at vi fik gjort noget ved vores alderdomsforsorg. Vridsted-Fly ville godt være med, og formanden i Daugbjerg-Mønsted-Smøllerup Visti Hansen syntes også, det var en god idé. Vi tre kommuner gik så sammen om at udarbejde et projekt til et fælles alderdomshjem.

I mellemtiden havde amtsrådsmedlem P. E. Eriksen fået gennemført i amtsrådet, at der skulle bygges nogle amtsplejehjem, evt. i forbindelse med allerede eksisterende hjem. Vi gjorde da opmærksom på, at det ville vi være interesseret i og indsendte vores projekt. Der var selvfølgelig mange forhandlinger, men enden på det blev jo sådan, at vi fik det ene amtsplejehjem i Sjørup. De andre blev lagt i Møldrup, Kjellerup og Jebjerg kommuner samt Bjerringbro. Vi fik aftalt, at der hos os skulle være 24 pladser til kommunen og 48 til amtet. Jeg blev formand for byggeudvalget, og jeg kan godt sige, at det er noget af det, jeg har været allermost glad for i alt mit politiske arbejde. Vi havde hårdt brug for det plejehjem. At det så er gået, som det er gået, er en anden sag. Det piner mig i høj grad, at der er skåret så meget ned. Ingen skal bilde mig ind, at vore ældre medborgere ikke bliver ved med at have brug for hjælp. Der vil også blive ved med at være enlige, der er bange for at være alene om natten. Jeg mener ikke den ældrepolitik, der siger "længst muligt i eget hjem", er rigtig. Jeg havde min mor på Sjørup Plejehjem i 7½ år. Hun var åndsfrisk til det sidste, men kunne ikke gå eller være alene om natten. Det var en stor betryggelse for os som pårørende at vide, at der altid var personale lige udenfor hendes dør døgnet rundt, som jævnligt så ind, om alt var, som det skulle være. Når de ældre er hjemme har de godt nok kaldemulighed, men hvis de bliver dårlige, kan de måske ikke ringe, og så kan de komme til at ligge hele natten. Jeg er meget skuffet over, at vores samfund skal køre på den måde. En anden sag, jeg var involveret i, var forsøget på at bevare skolen i Sdr. Resen. Den blev bygget efter samme princip som skolen i Vroue. Høgild skole blev bevaret med de første klasser, hvorefter børnene gik til Sdr. Resen skole. Nogle forældre fra Høgild var dog ikke glade for den ordning. De ville ikke have deres børn til Sdr. Resen. En af dem sagde: "Hvis de tager koen i mulkt, kan de tage kalven med, for mit barn skal ikke til Sdr. Resen skole!" Men der blev jo efterhånden færre og færre børn i Høgild - til sidst ikke mere end 2-3 pr. årgang. Det fik forældrene til at bede mig sørge for, at Høgild skole blev nedlagt og børnene sendt til Sdr. Resen skole. Der var sket et generationsskifte i Høgild, og nu var der ingen problemer. Senere gik det desværre sådan, at der også blev for få børn til Sdr. Resen skole, og det var jo beklageligt, men man kan nu engang ikke drive skole uden et rimeligt antal elever. Det er der både pædagogiske og økonomiske grunde til.

Jeg var så involveret i disse sager, fordi jeg kom i skolekommissionen i 1958. Inden sommerferien det første år var vi rundt i de tre skoler til eksamen. Da vi var færdige i Høgild, blev jeg af lærer Pedersen indbudt til at fortælle om den nye skolelov ved eksamenskaffen for forældrene om aftenen. Der var jo ikke lang tid til forberedelse, men jeg fik da givet en orientering, og så var jeg så heldig, at et par damer blev uenige om noget, og så klarede de den efterfølgende diskussion indbyrdes, og det passede mig udmærket!

Kommunalreformen 1970

En meget væsentlig sag, der kom til at optage mig meget, var kommunalreformen. I Salling og Fjends havde vi en sognerådsforening, hvor formænd og kasserere mødtes en gang i kvartalet. Viborg amt havde en meget dygtig sogneråds-konsulent, der kom ud til os og hjalp med forskellige ting.

I 1966 var jeg blevet formand for Salling og Fjends Sognerådsforening, og derfor blev jeg nært knyttet til arbejdet med den nye kommunalreform. Princippet var, at der skulle være færre amter og større kommuner. Det blev til 14 amter. Så skulle vi lokalt i gang med at fastlægge de nye kommunegrænser, og det var jeg stærkt impliceret i. Vi havde frie hænder til selv at finde ud af det. Jeg kunne ikke forestille mig andet, end at vi skulle have en kommune mellem Viborg og Skive. Jeg var helt med på, at vi skulle have større kommuner, men de måtte ikke blive for store.

Vi fik så Fjends kommune på plads, og havde det første kommunalvalg i 1970. Jeg var opstillet, og jeg havde den glæde at skulle indkalde til det første møde, fordi jeg var valgt med flest personlige stemmer. Her vil jeg godt sige, at det sommetider kan være svært at se, hvad man får ud af offentlige hverv, men hvis man ved et valg får nogle stemmer bag sig, kan man regne med at have borgernes tillid.

Konstituering i den nye kommune

Der var konstituerende møde den 18. marts 1970. Venstres gruppe var stor, men det viste sig, at der var sket forskellige ting forud for mødet - det var noget med øst-vest. Der blev foreslået to til borgmester: Egild Drengsgaard fra Kobberup-Feldingbjerg og mig selv. Ved afstemningen fik Drengsgaard 8 stemmer, og jeg fik 7. Så var det afgjort, og det var jo et demokratisk valg, så det er i orden. De 8, der stemte på Drengsgaard, var fra kommunes østlige del. Da vi så skulle til at besætte udvalgsposterne - der skulle være 5 i hvert udvalg - meddelte Drengsgaard, at de var en gruppe, der havde talt sammen før mødet, og de var blevet enige om besættelsen af udvalgsposterne. Det var den gruppe østfra, der havde stemt på Drengsgaard. Det kom bag på os andre, der ikke havde talt sammen forud, så jeg forlangte mødet suspenderet, så vi andre 6 kunne drøfte tingene. Men det blev jo, som Drengsgaards gruppe havde aftalt. Hans gruppe fik 3 i hvert udvalg. Denne gruppe bestod foruden af Drengsgaard selv af to socialdemokrater teglværksarbejder Børge Andersen fra Stoholm og arbejdsmand Aage Stilling fra Mønsted, fra de radikale lærer Ole Bojsen, Mønsted og Marianne Møller Andersen, Stoholm, den konservative installatør Svend Bisgaard, Stoholm og de to venstremænd sygekassekasserer Svend Aage Vestergaard, Mønsted og gårdejer Aage Stilling fra Gammelstrup. Den gruppe, som jeg således af omstændighederne blev tvunget til at gå til valg til udvalgsposter med, bestod af fire fra Venstre, nemlig købmand Johan Jensen, Daugbjerg, gårdejer Gustav Mogens, Iglslø, gårdejer Niels Gottlieb Sørensen, Sdr. Resen og mig selv, og de to radikale kæmner A. Chr. Jørgensen, Trevad og landmand Søren Christensen, Resenholm. Socialdemokraten Egon F. Christensen fra Sparkær ville ikke være med i nogen af grupperne.

Bagefter vil jeg nok sige, at jeg havde en fornemmelse af, at der var noget, der lurede. En dag, jeg havde mødt Drengsgaard, havde han sagt noget om, at der jo altid kunne ske det, at en outsider kom ind. Der var ingen tvivl om, at valget ville falde på en af os, og det er mit indtryk, at de fleste regnede med, at det ville blive mig, og at Drengsgaard var outsideren. Men sådan er det jo i offentligt arbejde.

Jeg blev valgt til viceborgmester og fik således sæde i økonomiudvalget. Jeg kom også i socialudvalget, der jo også bestod af 3 fra 8-mandsgruppen og 2 fra 6-mandsgruppen. Men da den skriftlige afstemning om formand for udvalget var foretaget, havde jeg fået 3 stemmer og blev således formand for socialudvalget. Det fortsatte jeg med i to år. Den 1. januar 1972 blev jeg udnævnt til medlem af og formand for skatterådet i Bjerringbro skattekreds, og det betød, at jeg 1. april trak mig ud af socialudvalget, men fortsatte i kom-

munalbestyrelsen indtil valget 1974, hvor jeg valgte ikke at stille op.

Efter reformens gennemførelse i 1970 blev der lavet en kommuneforening for hele amtet, og jeg blev fra Venstre udpeget til bestyrelsen og var formand de første 4 år. Det viste sig at være en større uriaspost, end jeg havde regnet med! Bykommunerne Viborg, Skive, Nykøbing og Thisted havde tidligere været under ministeriets tilsyn, men skulle nu under amtets tilsyn, og det viste sig at være et vanskeligt problem at løse.

Skatteråd

Hvad skatterådet angår, har det ikke været nogen udsat post, hvad man måske kunne tro. Jeg har altid ment, at skatterne skulle ind, og de kan ikke komme andre steder fra, end dér, hvor indkomsterne er. Og så må man bestræbe sig på at komme så nær det retfærdige som muligt og diskutere fradrag og den slags. I de år, jeg var i skatterådet havde jeg dejlige kolleger og medarbejdere, så jeg havde mange gode timer der - men også nogle lange dage.

Jeg kan nævne en enkelt episode. Jeg var sammen med en medarbejder ude i en kommune, hvor man havde indkaldt en ældre landmand, der havde problemer med den særlige indkomstskat, en landmand fik pålignet ved salg af ejendom. Jeg præsenterede mig for ham, da vi kom ind, hvortil landmanden svarede: "Det ved a godt!" Medarbejderen lægger sagerne frem, som de stod. Landmanden brummede lidt og vendte sig på stolen. Enten kunne eller ville han ikke forstå det dér med særlig indkomstskat. Da medarbejderen havde sagt sit, tog jeg ordet og supplerede med mine bemærkninger. Så siger han til mig: "Jens Kristian! Mener du ikke, det kan blive anderledes?" - "Nej!" svarede jeg, "det kan du lige så godt affinde dig med." - "Ved du hvad - skal vi så ikke holde her!" sagde han. Han havde brug for at kunne gå hjem og sige til konen og naboerne: "Jens Kristian sagde, at det ikke kunne blive anderledes!" Det er en af de oplevelser, der luner!

Jeg fortsatte i skatterådet, til jeg faldt for aldersgrænsen - 67 år - efter 16 dejlige år. Det er pudsigt nok lige så lang tid, som jeg sad i kommunalbestyrelsen: i Vroue-Resen kommune 1958-70, og i Fjends kommune 1970-74.

Status

Når jeg ser tilbage på mit liv, er der selvfølgelig nogle ting, jeg er særlig glad for. Her kan jeg nævne etableringen af plejehjemmet, mange gode stunder indenfor Sparekassen Skive, og i høj grad mit vurderingsarbejde indenfor Kreditforeningen Danmark, fordi det nu er min natur, at jeg gerne vil ud og snakke med folk og se, hvordan alting kører i det daglige. Jeg har været med i meget, og jeg har brugt meget tid på det, og det har slet ikke kunnet lade sig gøre uden opbakning fra hjemmet. Når jeg skulle af sted om morgenen 4-5 dage i ugen, så er det helt sikkert, at hvis ikke de derhjemme var med på det, duede det ikke. Birtha og børnene har betydet utrolig meget, og vi har haft gode medhjælpere, der fik et større ansvar, end man normalt forventer, fordi jeg var så meget hjemmefra.

Jeg har altid vidst og aldrig været i tvivl om, hvor jeg stod politisk. Jeg tilslutter mig Venstres liberale ideer. Den enkelte skal have mulighed for at klare sig, men der skal tages hensyn til alle, og vi skal kunne tolerere andre. Venstres liberale ideer passer til min natur. Venstre er blevet beskyldt for at sige: "Lad falde, hvad ikke kan stå!" Det passer ikke med mine begreber om et socialt sindelag, men man skal heller ikke hjælpe så meget, at ingen får chance for selv at komme op at stå! Og nu er jeg i gang med det, jeg er allermest glad for af alt det, jeg har beskæftiget mig med i mit lange liv: jeg er bedstefar!

Børglum Kloster

Børglum Kloster. Bygningskomplekset fra middelalderen domineres af de tidligere dom- og klosterkirke, der nu er sognekirke.

Når TV2's julekalender til december samler hele nationen vil et hvert barn igen vide, hvad Børglum Kloster er.

Kongsgården, bispesædet, klosteret og herregården i Vendssyssel er velkendt både i Danmarkshistorien og i litteraturen. Nu er Børglum Kloster en herregård med landbrug, men det er også en betydelig turistattraktion, hvor der er meget at opleve.

Bygningsanlægget med den store sognekirke, de mange udstillinger og hele beliggenheden gør Børglum Kloster til noget hele enestående.

Middelalderen

Så tidligt som i 1086 lå der på banken en kongsgård. Engang i 1130'erne flyttede bispesædet fra Vestervig til Børglum, muligvis efter et mageskifte mellem kongen og biskoppen, hvorefter kongen overtog Sjørring i Thy. Et halvt århundrede senere udvidedes bispesædet med et domkapitel, da en koloni af præmonstratensermunke kom til.

Ved bispesædet skulle være en forsamling af præster – et domkapitel, og da præmonstratensermunke var præsteviede, kunne de både danne kloster og domkapitel.

Præmonstratenserne er en gren af Augustingerordenen, som var udadvendte og tog del i det kirkelige arbejde. Og der er al mulig grund til at tro, at munkene på Børglum har bidraget væsentligt til at fremme den kirkelige udvikling og højne det åndelige liv i det afsides beliggende norrøjske stift, som kirkehistorikeren Hal Kock har formuleret det.

Munkene synes straks at være flyttet ind i den gamle kongsgård, medens bispen havde sin egen gård. Da klosteret fungerede som domkapitel, var biskoppen klosterets øverste leder. Kirken var både domkirke og klosterkirke.

I 1200-tallet opførtes kirkens kor og tværskib med en usædvanlig pragt og storstilethed, men hovedskivet blev aldrig fuldført. Først i middelalderens sidste periode opførtes de klosterbygninger, som i hovedsagen står endnu.

Børglum Klosters rigdom bekræftes af, at der omkring 1230 anlagdes et præmonstratensnonnekloster i Vrejlev.

En af de mest berygtede bisper på Børglum var Tyge Klerk (1328-1344). I opløsningsårene med den svage kongemagt, stod bispen fjendtligt overfor kongen, og han forgreb sig på både Børglum og Vrejlev klostergodser. Hans brutalitet og griskhed overfor de skibsbrudne stemte ikke med

kanonisk ret. Kong Christoffer kom uanmeldt til Børglum og arresterede biskoppen, der stod i fuldt skrud foran domkirkens højalter.

Den børglumbisp, der er bedst huskes, er dog Stygge Krumpen (1519-36), der overtog embedet efter morbroderen Stygge Rosenkrantz (1486-1519). Stygge Krumpen er med megen fantasi beskrevet af Thit Jensen i hendes pragtfulde roman, som bærer bispens navn.

Efter reformationen

Reformationen i 1536 fjernede hele grundlaget for klosterets eksistens og bispestolen flyttedes til Ålborg. Børglum blev et kongeligt len, det største nord for Limfjorden. Bygningerne forfaldt, og først efter at kong Frederik den Tredje mageskiftede med den forhenværende kansler Peder Reedtz i 1669 fik Børglum igen en storhedstid.

Herregård

Peder Reedtz's søn, Christian Reedtz, solgte i 1689 Børglum til kong Christian den Femtes dronning, Charlotte Amalie. Efter hendes død i 1714 blev herregården overtaget af hendes søn, kong Frederik den Fjerde, som mageskiftede den med søsteren, prinsesse Sophie Hedevig, som solgte Børglum til generalmajor C. G. Møsting, der i 1716 afhændede den til forpagteren af Dronninglund – Frederik Kjær (+1738). Han var søn af en fæstebonde, og havde tjent sig op. Han blev selv besidder af flere store gårde. Hans ærgerrighed gik imidlertid videre end til rigdom. Han ønskede at blive adlet og få en titel. Det lykkedes for ham, men midlerne var ikke de fineste. Til Frederik Rostgaard i Kancelliet havde han betalt en erkendtlighed 1500 rd. Da Rostgaard blev sat fra magten, kom også denne sag for dagen med det resultat, at Kjærs adelspatent kasseredes. I 1735 opnåede han på ny sit mål og adledes under navnet Kjærskjold og året efter udnævntes han til justitsråd. Efter hans død i 1738 overtog enken Børglum Kloster, og da hun døde i 1740 arvedes herresædet af datteren Christiane Marie, der ægtede Johan Henrik Rantzau. Han døde i 1748, hvorefter hun giftede sig med generalbygmester Lauritz de Thurah (1706-59). Utilfreds og skuffet med sine forhold i København, besluttede han at trække sig tilbage og nyde roen på Børglum, men i 1754 blev han kaldt tilbage til hovedstaden, og Børglum blev bortforpagtet.

Kjærskjold have begyndt en istandsættelse af de gamle

klosterbygninger, og de Thurah fortsatte arbejdet, da han blev ejer. Lauritz de Thurah anses nu med rette for at være dansk baroks betydeligste arkitekt, og det er hans statelige byggeri der stadig ses. Børglum Kloster er i den sene baroks udformning, og tilmed har senere ejere værnet om kongesalen og nogle stuer, så godsejerens kontor nu er i en stue med døre, dørkarme og paneler som generalbygme-steren skabte det.

(Steen Estvad Petersen giver i "Herregården og kulturlandskabet" er meget interessant oversigt over Børglum Klosters bygninger fra middelalderen til Lauritz de Thurahs herregårdsanlæg.)

I 1756 afhændede Lauritz de Thurah Børglum Kloster til oberstløjtnant Jens de Poulson (+1784). Han var en streng herremand, som til gengæld forbedrede gårdens drift. Børglums bønder afskyede ham af et godt hjerte og forbitrelsen kom til udtryk i et attentatforsøg. En fæstebonde sendte Poulson en kasse, hvori der var en primitiv "helvedesmaskine". Mordforsøget mislykkedes men Poulson blev alvorligt forbrændt. Gerningsmanden dømtes til døden, men undslap arresten og gjorde sig usynlig.

I 1770 solgte Poulson Børglum til Marcus Gerhardt greve af Rosencrone til Rosendal i Norge. Han blev i 1773 gift med Agnete Marie Hielmstjerne. Ægteskabet var barnløst, så i 1811 udstedtes fundatsen for "Den grevelige Hielmstjerne Rosencroneske Stiftelse." Ved juletid 1800 købtes Børglum Kloster af Jørgen Pedersen Quistgaard til Vibygård på Sjælland. Han var landmand, og i de to år han besad Børglum kom der fremgang i driften, der i mange år havde været varetaget af skiftende forvaltere.

I 1802 solgte Quistgaard Børglum Kloster til storkøbmand Niels Fridrichsen Hillerup i Ålborg og forpagter Arnth Hassel Rasmussen. Disse to mænd havde i disse år en indbringende forretning ved opkøb af herregårde, hvorfra de frasolgte bøndergodset. For Børglum Klosters vedkommende endte det med, at Hillerup blev enejer. Børglum Kloster var nogenlunde ubeskåret og Hillerup købte Vrejlev Kloster, som han drev sammen med Børglum. Hillerup var en dygtig forretningsmand, der forstod at få noget ud af driften. Han byggede et større mejeri, og i 1824 var der på Børglum Kloster 220 køer og 6 tyre. Efter hans død i 1819 drev enken Børglum Kloster og Vrejlev Kloster videre, og på Børglum Mark oprettede hun afbyggergården Nielsminde. Efter fru Hillerups død i 1835 blev Børglum Kloster på auktion købt af cand. jur. Christian Michael Rottbøll.

Rottbøll

Slægten Rottbøll, der siden 1835 har ejet Børglum Kloster, har navn efter en nedlagt hovedgård i Lodbjerg sogn i Thy. Slægten kan føres tilbage til 1600-tallet.

Børglum Kloster. Sydfløjen der står som da arkitekten Lauritz de Thurah ombyggede det gamle kloster i 1740'erne.

Vindmøllen ved Børglum Kloster. Som et synligt tegn på familiens sorg gav godsejer Rottbøll besked om, at møllens vinger skulle stilles i kors, når Christian Michael Rottbølls kiste kom til Børglum.

Den første af slægten på Børglum Kloster var Christian Michael Rottbøll (1805-1894). Han var søn af Jens Laasby Rottbøll, som var generalfiskal (rigsadvokat) og gift med Ida Sehested. Han var ejer af Stenalt Hovedgård. Hans far var biskop Chresten Michael Rottbøll, Viborg.

Hofjægermester Hans Henning Rottbøll fortæller om sin tipoldefader, at han forlod hovedstaden efter en ulykkelig kærlighed. Først så han på Vosnæs ved Århus, men valgte Børglum Kloster, som han købte kontant. Han flyttede straks ind, og forelskede sig i en af tjenestepigerne, Gundhild Marie Hoversen (1815-1902). De fik tre børn, men hun boede med børnene i et hus ved herregården. Da den ældste - datteren Othilie - skulle konfirmere, spurgte faderen hende, hvad hun ønskede sig, og da svarede hun, at hun kun havde ét ønske, at han giftede sig med hendes moder. Rottbøll var cand. jur. og blev senere stænderdeputeret. Han bortforpagtede Børglum Kloster og oprettede afbyggergården Christiansdal. Han afløste hoveriet og solgte det meste af fæstegodset.

Efter Rottbølls død i 1894 overtog hans to sønner godset. Den ældste, Jens Michael Rottbøll (+1910), fik Klosteret og den yngste Christian Michael Rottbøll fik gårdene Nielsminde og Christiansdal. Jens Michael Rottbøll havde haft Klosteret i forpagtning siden 1878. Han havde været i England og Amerika. I USA blev han optaget i en indianerstamme, og da han skulle rejse, fik han en riffel og to skalpe.

Han gjorde meget for gården, hvor han byggede ny lade og mølle. Da han var barnløs solgte han i 1910 Børglum Kloster til broderen, landstingsmand og senere minister Christian Michael Rottbøll, men beholdt gården Hjortnæs, som enken solgte i 1913.

Christian Michael Rottbøll (1854-1928) blev i 1879 gift med Vilhelmine Frederikke Rosalie Nybølle (1859-1925), datter af fabrikant Johan Gerhard Georg Nybølle. Efter studentereksamen i 1872 studerede han landvæsen i England, og forpagtede i 1877 Christiansdal, som han blev ejer af i 1894, hvor han også overtog Nielsminde. I 1910 overtog han Børglum Kloster efter broderen. Christian Michael Rottbøll var en dygtig landmand, og fik hurtigt en fremskudt stilling i det lokale politiske og landøkonomiske liv. I årene 1891-1896 var hans sognerådsformand. En tid var han i ledelsen af Vendsyssels landboforening og Fællesforeningen af jyske landboforeninger. I 1894 valgtes han af Højre til Landstinget, hvor han sad frem til 1920. Fra 1916-1918 var han minister uden portefuille ("kontrolminister") i regeringen Zahle.

Anne og Hans Henning Rottbøll, 5. generation på Børglumkloster

Efter Christian Michael Rottbølls død i 1928 blev godset overtaget af sønnen Henning Rottbøll (1887-1974). Han fik sin skolegang i København, og sluttede den militære karriere som løjtnant i husarerne. I 1912 havde han forpagtet Christiansdal og året efter giftede han sig med Gudrun Elizabeth Müller, datter af hofapoteker Müller, København. I ægteskabet fødtes børnene: Christian Michael, Vibeke, Gudrun og Henning Nicolay.

Henning Rottbøll solgte Christiansdal og lod foretage en hårdt tiltrængt restaurering af hovedbygningen, hvorefter han og familien flyttede ind på Børglum Kloster. Han lagde et stort arbejde i moderniseringen af landbruget, og for at supplere indtægten i 1930'ernes landbrugskrise indrettedes herregårdspension i hovedbygningen.

Henning Rottbøll udnævntes til hofjægermester.

Den yngste søn, Henning Nicolay Rottbøll blev besidder af Børglum Kloster i 1953. Han optimerede driften og tilpassede den til den mandskabsmangel, som blev mærkbar fra omkring 1960. Han var gift med Vibeke Minna v. Staffeld. Da den ældste søn ikke ville være landmand, måtte familien forøges, og i 1961 kom Hans Henning Rottbøll til verden, og han er landmand. I 1984 overtog han Børglum Kloster, hvor han er 5. generation.

I 1986 blev han gift med Anne Fuglede Jørgensen, og de har børnene: Christine, Benedicte, Hans-Henrik og Anna-Marie.

Sammen har de udviklet Børglum Kloster til en turistattraktion.

Børglum Kloster gods omfatter 437 ha, hvoraf 402 ha dyrkes med frøavl og korn.

Godsejer Hans Henning Rottbøll er udnævnt til hofjægermester. Han mener, at herregårdene skal ændres fra lukket til kulturelle fyrtårne. Herregårdene var lokale centre både kulturelt og administrativt. Det var her man havde kontakten med omverdenen, det var her de nye ideer kom til, det var herfra inspiration spredtes ud over landet.

Et sådan fyrtårn er Børglum Kloster. Rent praktisk kan Klosteret ses i hele Vestvendsyssel, når solen reflekterer de hvide mure. Om aftenen er der rigtig tale om et "fyrtårn", for da står den gamle herregårde fuldt illumineret. Det er også et fyrtårn i kulturel formidling med de tiltager der er gennemført for turismen.

Foruden det gamle kloster, der med kirken er en meget stor oplevelse, er der adgang til det gamle herregårdskøkken, H. C. Andersens værelse, udstillingen om kaptajn Christian Michael Rottbøll, 3000 m² med udstillinger om klosteret, munkelivet etc. samt et prægtigt vognmuseum og et legetøjsmuseum. Her til kommer omgivelserne med kirkegården.

Julekalenderen

Familien Rottbøll har haft en idé om en storfilm om Børglum Kloster, men det blev for dyrt, så i stedet for gik Anna og Hans Henning Rottbøll sammen med DELUCA film i Århus, og TV2 tog ideen op. Til december kan vi oplevede det historiske sted med de smukke bygninger som rammen om et kalendereventyr for alle aldre.

Christian Michael Rottbøll

I den ældre litteratur står, at Christian Michael Rottbøll (1917-1942) blev dræbt i en skudduel med dansk politi. Denne oplysning føres også frem i Gyldendals åbne encyklopædi og i Den store danske Encyklopædi og den er ikke rette i udgaven fra 2000.

Christian Michael Rottbøll var født på Christiansdal, efter studentereksamen overvejede han at studere medicin, men valgte efter soldatertiden at tage på Ollerup Gymnastikhøjskole, og på grund af hans præstationer kom han i 1938 på sportsakademiet i Berlin. Her så han klart nazismens sande ansigt, og hjemme igen rejste han til Argentina. Så blev han frivillig i Den finske Vinterkrigen, kom hjem til det besatte Danmark, flygtede til England, hvor han blev optaget i den skandinaviske afdeling af Speciel Operations Executive (SOE). Denne organisation uddannede hemmelige agenter med arbejdsområder i det tysk besatte lande. Han blev leder af SOE i Danmark, og havde rang af kaptajn. Sammen med andre modstandsfolk var han eftersøgt i København. Dansk politi vidste at der på et værelse opholdt sig en modstandsmand, men de vidste ikke hvem, kun at hans dæknavn var Rasmussen. To danske betjente trængte ind i værelset, hvor han blev skudt den 26. september 1942.

For få år siden blev obduktionsrapporten endelig frigivet, og retsmedicinere har studeret den, og nu ved man, at de to danske betjente brækkede hans venstre arm, og derefter affyrede 12 skud, hvoraf de 6 var afgivet på kroppen. Betjentene fik hver 2 ugers løn for deres indsats.

Det fremgår tydeligt, at der ikke var tale om nogen skudduel, men en regulær henrettelse.

Dansk politis mord på Christian Michael Rottbøll er et af de mest groteske resultater af den opfyldelsespolitik, som den socialdemokratiske-radikale regering førte og fortsatte med at føre indtil 1943.

Christian Michael Rottbøll blev begravet øst for Børglum kirke, hvor alteret stod i middelalderens domkirke.

I 2007 udkom to meget læseværdige bøger om Christian Michael Rottbøll. Det drejer sig om Gert Jensen: Christian Michael Rottbøll – manden bag myten. På 59 siden gives en let tilgængelig og bred orientering. Og Birthe Lauritsen: Man skyder da helte. Med sine 190 sider giver den en mere omfattende beskrivelse. Men de to bøger kan med stort udbytte læses i den rækkefølge, de her er nævnt.

OGN

Kaptajn Christian Michael Rottbøll, leder af SOE, blev skudt af dansk politi 26. september 1942.

Da risengrød var bryllupsmenu

En gammel slægtsgård på Femø i Smålandsfarvandet

Af Else Skovbo Jensen,
Dansk Slægtsgårdsarkiv.

Blandt slægtsgårdsarkivets mange avisudklip har jeg fundet en lang artikel fra 1955 omhandlende Grønnegård i Nørreby på Femø, der havde været drevet af samme slægt siden 1705. Dels som fæstebønder, dels som selvejere. Slægtens historie har interesseret den tidligere ejer, sognefoged P.A. Pedersen, i en sådan grad, at han sammen med et andet medlem af slægten har fundet frem til de tidligere generationer og har ladet oplysningerne indgå i en slægtsbog.

P.A. Pedersen afgik ved døden i 1949. Gården blev drevet videre af enken Marie og sønnen Jo(h)n. I anledning af 250 års jubilæet blev der denne junidag afsløret en mindesten i gårdens have.

Da avisens udsendte besøgte Grønnegård, fortalte Marie Pedersen en legende, sand eller ikke, om, hvordan en svensk soldat i 1658 trængte ind, mens han formodede, at alle var til gudstjeneste. Imidlertid var en gammel kone blevet hjemme. Da hun stod ansigt til ansigt med svenskeren, greb hun en gammel bismervægt af træ og tilføjede ham så hårdt et slag, at han omkom.

Fra 1705 er gårdens historie kendt. Da vendte Rasmus Nielsen Lock hjem til øen efter at have været soldat i Den store nordiske Krig i 5 år. Han belønnedes for sin krigsdeltagelse ved at få fæstet på Grønnegård mod at betale indfæstning på 20 rigsdaler og samtidig gifte sig med enken på gården, Birthe Mogensdatter. De fik 4 børn sammen, men det blev Rasmus' kone nr. 2 Maren Jensdatter, der blev mor til sønnen Jon, født 1745, som blev den følgende fæster. Han købte gården til selveje i 1768 for 114 rigsdaler. Jon blev gift med Anna Dorthe Pedersdatter i 1775. Deres søn Rasmus f. 1789 overtog gården i 1814 efter at han allerede som 18-årig var blevet gift med Maren Jørgensdatter. Rasmus drev gården i 52 år indtil sin død i 1866. Parret havde 4 børn. Da Rasmus Jonsen døde, kunne de ikke blive enige om, hvem der skulle have gården. Den blev udbudt i auktion og den højstbydende var sønnen Peder, der altså blev den kommende ejer. Han lod gården ombygge i 1872, hvor han bl. a. lod opføre det grundmurede stuehus, der stadig stod der i 1955. Udhuse i bindingsværk fra hans tid, fandtes ikke mere i 1955.

Sønnen Jørgen Pedersen efterfulgte sin far som ejer af Grønnegård i 1886 og drev den til sin død i 1907. Han blev gift med Hanne Danielsen 2. juni 1882. Om dette bryllup står der bl. a. følgende i avisartiklen:

Bryllupsfesten blev forberedt en måned forud, da man bryggede øl af to tønder malt. Der skulle spises i tre stuer, og de tre tærskeloer blev ligeledes rømmet for at kunne tages i brug til bryllupsgæsterne.

På græsplænen foran vinduerne blev lagt et stort dansegulv med overbygget tribune til musikanterne.

Der skulle købes ind til bagning af lagkager, småkager, søsterkage og hvedekager, især mange hvedekager eller hvedebrød for af dem lavede man brødboller til suppen.

På bryllupsdagen kom 250 gæster, og de blev modtaget kl.

9 om formiddagen med hornmusik på gårdspladsen af et 8 mands orkester. Efter en frokost kørte en kortege på 40 vogne med hornmusik i spidsen til kirken. Først brudevognene, så gæsterne. Bagefter tog man tilbage til bryllupsmiddagen. Den bestod af risengrød med sødt øl, suppe med brødboller og kødboller og oksesteg med peberrodssauce og dertil øl. Om eftermiddagen var der kaffe med kager – og så gik dansen lystigt i haven, kun afbrudt af aftensmaden, der bestod af flæskesteg, lammesteg og hønssteg. Der blev til brylluppet slagtet en stor ko, en stor fed gris, 2 store fedekalve, 2 lam og 50 høns.

Vejret var smukt med sol fra en skyfri himmel. Haven var om aftenen illumineret med stearinlys, og hele tiden var skafferne på benene for at slukke gæsternes tørst med øl, punch eller måske kaffe.

Om lørdagen hvilede man ud, og om søndagen var der andendagsgilde med 125 gæster, deriblandt hele Femø ungdom, der dansede til den lyse morgen. Deltagerne i den del af festen sendte føring, dvs høns, smør og fløde, og de blev bedt om selv at medbringe ske, kniv og gaffel.

Det nygifte par fik året efter deres første barn Peder Alfred, den ovenfor nævnte sognefoged P.A. Pedersen. Han overtog gården i 1910 og gik straks i gang med at modernisere stuehuset, der fik indlagt vand i 1911. I 1913 giftede han sig med Marie og fortsatte derefter med at installere moderne bekvemmeligheder. 1924 elektricitet og i 1933 centralvarme.

Desuden stod han for opførelsen af ny stald og lade i hhv. 1912 og 1932.

Hans gård var således værd at vise frem, og da kong Christian den Tiende aflagde Femø besøg i 1930'erne, var det P. A. Pedersen, der viste rundt. Han var da også medlem af Femø sogneråd i den periode. I 1933 blev kongen transporteret i charabanc, forspændt to sorte heste med sølvpletlet seletøj. Tre år senere foregik turen i bil.

Alt det ovennævnte fremgår af avisartiklen fra 1955.

På Slægtsgårdsarkivet har vi udover dette udklip et par håndskrevne sider dateret 10. august 1941 og stilet til Illustreret Familiejournal. Det er P. A. Pedersen, der beretter om sin gård og dens ejere tilbage til 1731 samt fortæller historien om den svenske soldat, der blev dræbt af en bismervægt.

I 1947 var han det eneste medlem af Slægtsgårdsforeningen på Femø. Nu er der ingen medlemmer fra øen.

Grønnegård er ifølge oplysninger fra Femø lokalhistoriske arkiv stadig i slægtens eje. Jeg har kontakten den nuværende ejer 2 gange pr. brev, men da han ikke har reageret, må jeg tolke det på den måde, at han ikke er interesseret i at blive nævnt i denne artikel.

CD om Askø, Fejø, Femø og Vejrø

Skulle nogle af læserne være specielt interesseret i Femø gamle slægter, kan jeg henvise til en cd, der kan lånes gennem biblioteket, og som indeholder renskrevne skifter, fæster og tingbøger fra Askø, Fejø, Femø og Vejrø i perioden 1640-1830, dog ikke for alle år.

Et kæmpearbejde udført af Max Hansen, Peter Ohm-Hieronymussen og Kirstin Nørgaard-Pedersen, der alle tre har aner fra en eller flere af de nævnte øer.

Niels Johannes Fjord

Danmarks største landbrugspædagog

FØRSTE DEL

Af docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Ved Gammel Sogn Kirke tæt ved Ringkøbing står en ikke alt for prangende mindesten for sognets berømteste skikkelse, landøkonomen og forsøgslederen Niels Johannes Fjord (1825-91). Kendt af den store almenhed som "Docent Fjord" stod han i de sidste årtier af 1800-tallet som selve garanten for den omlægning af landbrugsproduktionen fra korndyrkning til husdyrbrug, som den internationale markedsudvikling ubarmhertigt påbød alle danske landmænd, fra godsejeren til husmanden. Kornet skulle nu fodres op i stedet for at sælges, og i tilgift skulle der købes store partier foderstoffer af oversøisk oprindelse. De velfodrede køer gav derved langt mere mælk, og på det lokale sognemejeri produceredes tonsvis af smør. Affaldsproduktet skummetmælk og valle fra en beskeden ostelavning sendtes næste dag tilbage til landmændene, som derefter kunne opfodre lange, slanke svin med et tyndt spækklag, de såkaldte seng- eller baconsvin. Et engelsk morgenbord behøvede derefter ikke at savne *Danish Butter and Danish Bacon*.

En ting var selve teknikken ved omlægningen, en anden dens omsætning til daglig praksis inden for økonomisk sikre rammer. Her kunne docent Fjord ved Landbohøjskolen fra slutningen af 1870'erne give landmændene klar besked i et letforståeligt sprog. Hans fodringsresultater var ikke fremkommet på laboratoriet og behæftet med alskens forbehold af videnskabelig natur, nej de var hentet ud af hverdagslivets realiteter, sådan som de fremkom ved fodringsforsøg i flere ko- og svinestalde på større bedrifter rundt om i landet. Ganske vist var forsøgene organiseret rent videnskabeligt og foregik efter en strengt overholdt plan og metodik, men resultaterne stod at læse på almindeligt hverdagsdansk og kunne uden videre bruges i daglig praksis.

N. J. Fjord kendte nemlig landbruget indefra og havde i tilgift nemmet sig pædagogikkens, formidlingens svære kunst gennem en mangeårig lærervirksomhed. Faderen Jesper Fjord, blev lærer i Gammel Sogn skole 1823, hvortil der hørte en mindre landbrugsbedrift. Blot tre år senere kunne den driftige lærer til Landhusholdningsselskabet indsende en beskrivelse af sit agerbrug, som belønnes med selskabets 5. sølvbæger, og tre år senere førtes beretningen herom op til dato, bevidnet gennem en række udtalelser fra lokale notabiliteter. Den publiceredes i Tidsskrift for Landøkonomi 1831, og her kunne folk læse, hvorledes han på moderne vis havde indrettet sit 11-marks sædskifte med kun tre skifter med korn, resten foderafgrøder som kartofler, kålroer, hvidkål og gulerødder samt kløvergræs. Det var et særsyn på egnen, og lærer Fjord lod det ikke bero ved eksemplets magt, nej han faldbød i rigelig mængde sine grønsager til egnens beboere. De og deres husdyr skulle leve sundt og grønt. Hustruen, Marie Jørgensdatter passede gårdens lille mejeri, og hendes håndgjorte smør belønnes ligeledes med et sølvbæger fra Landhusholdningsselskabet.

Niels Johannes var en lærenem elev, og allerede som 14-årig virkede han som omgangslærer i det nærliggende Stadilø. Derved indledtes en karriere som pædagog, som kronedes med en lærer-eksamen 20 år gammel fra Lyngby Seminarium ved Grenaa. Med eksamensbevisets "udmærket duelig" i hånden nåede han hurtigt til friskolen i

Aarhus og udmærkede sig gennem en 10-årig periode som skolens dygtige og energiske matematik- og naturfagslærer, kun afbrudt et års tid, hvor han som frivillig deltog i krigen 1848 og snart med rang af kommandosergent. Hans trang til at videreudanne sig påkaldte sig opmærksomhed fra indflydelsesrige personer inden for fagområdet, og i august 1855 begyndte han på Polyteknisk Lærestanstalt i København. Hans studier finansieredes her af nogle stipendiemidler, politikeren og biskoppen D. G. Monrad havde fået fremkaldt til videreuddannelse af dygtige skolelærere.

På den nyoprettede landbohøjskole var der imidlertid blevet en stilling ledig som docent i fysik, og ved at lade Fjord gå op til eksamen, før hans studium var afsluttet, blev stillingen hans i juli 1858, og to år senere blev han også docent i matematik sammesteds. I førstnævnte egenskab ledede han også de meteorologiske observationer ved Landbohøjskolen, og da Landhusholdningsselskabet 1859-60 oprettede meteorologiske stationer over hele landet, i alt 13, blev ledelsen heraf overdraget Fjord. Hans praktiske sans og levende interesse for hverdagens konkrete udfordringer førte til, at han fik konstrueret en ny og bedre regnmåler, som i mange år blev den alment brugte. Som Danmarks første vejprofet ledede han det store indsamlingsarbejde, indtil man på hans forslag fik oprettet Meteorologisk Institut i 1872. Landhusholdningsselskabet belønnede i juli 1861 hans indsats på dette område med at optage ham som ordentligt medlem "uden at erlægge noget Bidrag til dets Kasse...". Allerede her sporer man den indflydelse, Edward Tesdorpf, siden 1840 ejer af Ourupgård m. fl. godser på Lolland-Falster, udøvede som selskabets ledende præsident 1860-88 og som fra første færd lagde sig i spidsen for at få landbrugsvidenskabens seneste landvindinger omsat til landbrugets daglige praksis.

Docent Fjords opfindsomhed og virkelyst kendte ingen grænser. I 1860'ernes begyndelse hærgedes landet af den frygtede trikinose. Den påføres af kolonier af 2-4 mm store rundorme, som dengang typisk vandrede fra rotter via svin til mennesket og dér i titusindvis lejrede sig i mellemgulvet samt i hals og øjemuskler og påførte den ulykkelige værtsperson frygtelige lidelser og i mange tilfælde døden. Ved at koge eller stege kødet grundigt kunne man imidlertid dræbe trikinormene, og ved grundige undersøgelser

over varmens forplantningsevne i kød kunne Fjord rådgive husmødrene om kødets rette behandling og opvarmning til mindst 57 gr., bl.a. ved at systematisere den velkendte teknik med at koge i hækassen. Han konstruerede desuden brændselsbesparende dampkøgekedler og indmurede kedler, som snart indrettedes ved mange hospitaler og højskoler, og han fik Veterinærskolens gamle dampkedel udskiftet med en ny model med vanddamp ved lav spænding, der efter forsøg 1871 på Sallerupgård i Sydsjælland, da ejet af mejeripioneren H. N. Valentiner, Gjeddesdal, som "Fjords Dampgryde" fandt vej til mange mejerier.

Det blev netop på mejeriområdet, at Fjord i 1870'erne fik brug for sin landøkonomiske indsigt og praktiske snilde. Landhusholdningsselskabet havde i januar 1861 ansat cand. polyt. Th. R. Segelcke (1831-1902) som dets mejerikonsulent, en stilling, som fra 1880 blev overført til Indenrigsministeriet. Segelckes betydning som smørproduktionens og dermed – eksportens pionerskikkelse motiverer et selvstændigt kapitel i vor landbrugshistorie, og vi må derfor her nøjes med at erindre om hans navn og betydning. Kort fortalt var ledende kredse inden for dansk mejeribrug netop i 1870'erne ved at lade flødeafsætningen ske ved hjælp af vand- eller isafkøling i stedet for at lade det foregå over lang tid i særlige bøtter. Da naturen selv i hine tider ikke hver vinter var leveringsdygtig med is og sne i rigelige mængder, måtte man konstruere særlige ishuse, ikke at forveksle med vor barndoms tillokkende isboder. Tesdorpf spurgte da i 1874 Fjord til råds herom, og det gav anledning til en række praktiske forsøg ved Landbohøjskolen, hvor Fjord ved at bygge små ishuse af forskellig konstruktion og med brug af forskellige former for isolationsmateriale kunne rådgive landmændene konstant og effektivt. Havde man ikke is nok, var sne, helst indsamlet i tøjvej og godt stampet, lige så effektivt. Desuden virkede saltvandsis lige så afkølede som ferskvandsis.

I årene 1876-77 fortsatte Fjord sine afkølingsforsøg, da bedre og hurtigere afkøling gav langt bedre smør. I sammenhæng hermed klarlagde han det følgende år ved undersøgelser på Constantinsborg ved Aarhus og på Tesdorpfes Gedsergård, at det især var gammeltmalkende køer, der producerede "tung" mælk, alle mejerskers store skræk. På det tidspunkt var han i realiteten ved at gøre sig bekendt med en mekanik, som i forbedret skikkelse skulle løse alle de herhen hørende problemer og med ét slag revolutionere smørproduktionen. På Slagelse Fællesmejeri og på den nyoprettede institution Københavns Mælkeforsyning var han gået i gang med at afprøve tre såkaldte centrifuger, to danske og én tysk. Sød mælken førtes da ind i apparatet fra nedenunder og op i et hurtigt roterende kar, hvorved den lettere fløde blev adskilt fra den tungere skummetmælk og derfra kunne ledes bort via et særligt skummetrør. Fjord følte sig straks overbevist om princippet duellighed, men var dog straks i stand til at påpege visse mangler herved. Han kunne dog berolige de skeptikere, som mente, at små mejerier ikke magte trækraftbehovet ved den nye teknik. Den lille Roskilde eller Maglekilde-centrifuge kunne, rigtigt opstillet, trækkes af en lille hest eller sogar en stud. Kun ved større centrifugeanlæg måtte man ty til dampmaskinen.

Hurtigt indførtes centrifugen på de større herregårds- og fællesmejerier, og da andelsmejeriet som organisationsform var en realitet i 1882, blev smør hurtigt et industrielt produkt. Med sin folkelige baggrund var Fjord en af

andelssagens varmeste fortalere og fulgte sit grundlæggende forsøgsarbejde op med at videreudvikle det kontrolapparat, han allerede i 1878 havde konstrueret for at måle mælkens fedtindhold. Det viste sig da, at hvor der af den fedeste mælk kun krævedes 17-20 pd. mælk til et pund smør, måtte man bruge op til 45 pd. af den magreste mælk, i gennemsnit 28 pd. Så tidligt som i 1886 kunne de danske mejerier som de første i verden afregne med leverandørerne efter mælkens fedtprocent ved at anvende den Fjordske differensberegning efter smørværdi, hvor man både tog hensyn til flødeprocenten i mejeriets samlede ugeleverance og den enkelte producents flødeprocent efter to ugentlige kontrolforsøg.

Vi er da kommet godt et godt stykke ind i 1880'ernes helt utrolige opbrudstid, hvor dansk landbrug med et snuptag tog alle hidtidige produktions- og virksomhedsprincipper op til revurdering og afprøvning, alt imens store skarer af den hidtil så villige og billige arbejdskraft tog ranslen på nakken og rejste til København eller Amerika for nu at for- enkle billedet af flugten fra landet. Desuden begyndte det omgivende samfund at spørge til landbrugsprodukternes kvalitet og sundhedstilstand. Hvorfor skal englænderne altid have bedre smør og flæsk end os danskere?, spurgte flere og flere med forargelse i stemmen. På et lægemøde i Roskilde 1883 rettedes en skarp kritik af den centrifugerede skummetmælk, idet den rent ud blev erklæret for utilstrækkelig som foderemne, ja skadelig for børn i forhold til den håndskummede. Denne beskyldning ville Fjord ikke have siddende på sig, og kunne efter en forsøgsrække 1883-84 på gårdene Rosvang i Thy, Sanderumgård ved Odense, Duelund i Sjørsløv sogn syd for Viborg og Ladelundgård ved Askov, den senere Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole meddele i sin 2. beretning fra Forsøgslaboratoriet (herom nedenfor), at der ikke var spor forskel på de to mælkeformers næringsværdi. Fodringsforsøgene med svin og kalve havde vist akkurat samme tilvækst.

Docent Fjord var dermed i fuld gang med at erhverve den enestående agtelse som person og værdsættelse som fagmand, som i stigende grad blev ham til del, overalt hvor han viste sig. Djærv og ligefrem i sin facon uden at gøre forskel på folk mestrede han om nogen den kunst at få alle deltagere i et forsøg til at trække på samme hammel. Her gjaldt det alene sagen, ikke personen uanset rang og stand, og han talte hverken op eller ned til folk i de beretninger, han fremlagde fra og med 1881, først i Tidsskrift for Landøkonomi og fra 1883 som selvstændige beretninger fra Forsøgslaboratoriet. På forhånd havde han ved foredrag i Landhusholdningsselskabet luftet sine vigtigste resultater og dermed været i stand til at bortluge visse inkonsekvenser.

Disse få linjer giver slet ikke noget dækkende indtryk af den mangfoldighed af emner, hans mejeriforsøg omfattede. Selv det gamle problem om den "tunge" mælks dårlige skummegenskaber blev klaret; man skulle blot formindske tilstrømningen af mælk til centrifugen med 1/3. Nærmest i en bisætning gjorde Fjord opmærksom på, at han havde konstrueret et kontinuerligt køleapparat til fløde. Centrifugen var is og bøttesystemet klart nok overlegen, ingen tvivl om den ting, fastslog han, men det måtte ærgre is- og vandmejeriets svorne tilhængere, at det kun i månederne juli, august og september kunne fremvise et merudbytte på 10 % i forhold til bøttemejeriet og faktisk sakkede agterud i de tre efterfølgende måneder.

Århuskredsen

Generalforsamlingen afholdes mandag, den 10. oktober kl. 19.30 i Den gamle Stald på Gl. Estrup, Randersvej 4, 8963 Auning. Her vil forfatter, præst og tidligere højskolelærer Per Værum indlede med foredraget: "Ved Himmerigets Port – om at snakke med Sct. Peder". Det bliver et foredrag fyldt med gode historier. Lignelser, genfortælling af eventyr, vitser og anekdoter om folk, der skal op til Sct. Peder med nøglerne, og ikke mindst livsbetragtninger om, hvordan man kommer "i mål".

Sommermødet blev afholdt den 16. juni i Vestermølle ved Skanderborg. Det blev en særdeles vellykket og imponerende aften for de 19 medlemmer, der mødte frem. Ildsjælen Jørgen Lund Christiansen viste rundt og fortalte om egnens historie siden 1500-tallet. Vi fik at vide, hvordan det var lykkedes at få bygningerne restaurerede. Vi hørte om 150 års erhvervs- og landbrugshistorie med udgangspunkt i bonden og andelspioneren Anders Nielsen, Svejstrup Østergård. Han var en dristig og markant organisationsmand. Anders Niensens indsats præger såvel landbruget som hele vort samfund den dag i dag. Vi så vandturbinen i drift og kværnen, der stadig fungerer. Vi kunne købe nymalet mel samt redskaber, der har været brugt i tidligere tider. Vi så også It-baseret Virtuel Museum. Vi så mange områder, hvor mere end ti foreninger havde lokaler og vi hørte om forbedringsplaner for hele området. Vi så "Riddersalen" ved bredden af Skanderborg Sø. Vi hørte om bygningens brug og historie. Der er meget smukt og imponerende håndværk. I sommerhalvåret finder Skanderborg Kommunes borgerlige viselser sted her. Riddersalen er en typisk nordisk træpavillon fra 1912, som Kulturarvs Styrelsen har fredet på grund af dens arkitektur og kulturel værdi. Efter rundvisningen var der kaffe og kage i restauranten, og vi sluttede aftenen med et par danske sommersange.

Anne Lis Ladefoged.

Lolland Falster Kredsen

På en ikke regnvejrsdag - den 25. august afholdtes sommerturen med et besøg hos gårdejer Torben Matthiesen, "Jennelgård" i Sdr Alslev. Han gav en god orientering om gårdens økologiske drift og økonomien ved dette. Derefter kørte vi til Corselitze Have, hvor vi drak vores medbragte kaffe i folkestuen, derefter fortalte fhv.gartner Svend Ambus om haven før og nu, en rigtig interessant og god historie, vi gik også en tur i Skovbrugsmuseet. Derefter var der fællesspining på Pomle Nakke med et rigtig godt måltid mad. Der var 21 deltager Og vi havde en god dag.

Mogens Hansen

Himmerlandskredsen

Slægtsgårdsforeningen i Himmerland har aftalt et besøg hos Limfjordens Rodfrugter, Gadekærsvvej 31-33, i Sejlflod, 9280 Storvorde den 22. september 2011 kl. 17.30. Tidspunktet for besøget er valgt for at man kan se anlæget i drift. Mange landbrug i Østhimmerland, har som led i sædskiftet, lavet aftaler med "Limfjordens Rodfrugter" om afgrøder som gulerødder og andre rodfrugter. Vi vil se anlæget i Sejlflod og ejeren Niels Ege Nielsen vil fortælle os om virksomheden.

Gudrun Knudsen

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdes torsdag, den 29. september. Kl. 13.30 samles vi på Viskingegården, Forsingvej 4, 4470 Svebølle, hvor Anne og Niels Mejnertsen udover det traditionelle landbrug driver den spændende virksomhed "Brød for livet". Gårdens produkter blev senest præmieret på Dyrskuet i Roskilde. Melet males på Mejnerts Mølle på gården, hvor der også er en gårdbutik og en internetbutik. Efter en rundvisning slutter vi af med kaffe og brød.

Bagefter kører vi et par kilometer til Birkendegård og ser Landbomuseet i den gamle tyre-stald, som åbnede i 1997 og drives af en række lokale ildsjæle.

Pris for rundvisning, entre og kaffe er 200 kr., som betales til kassereren når vi samles.

Tilmelding senest den 20. 9. til Karen Andersen 59 50 20 13 eller Jette Nielsen 22 93 65 14 og mail: harly@post3.tele.dk

Bornholmskredsen

Tirsdag den 21. juni havde Bornholmskredsen udflugt til pastariget på Frennegård. Finn Harild viste rundt og fortalte om pastariget.

I dag er det landmandsparret Finn Harild og Susanne Bloch der bor på gården og de har gjort en drøm til virkelighed ved at skabe pastariget. Finn Harild var den første, der beviste, at Durumhveden med succes kan dyrkes og høsten på Bornholms lune marker.

Durumhveden ligner til forveksling almindelig hvede, men det har stakke som stikker op fra hver eneste kerne i akset. Durum betyder hård, og det er en hvedesort med en meget hård kerne med et højt proteinindhold, som er ideel til pasta.

Bornholms mange solskinstimer modner de proteinrige aks lige så godt som i det sydlige Europa, hvor durumhveden normalt dyrkes. Generelt regner man med halvt udbytte i forhold til almindelig hvede, og der findes gode og dårlige høstår, da durumhveden er sart, og for meget regn kan medføre, at kornet spirer og høsten slår fejl.

Pastariget, der startede produktionen for et par år siden, har på sin korte levetid opnået fornem anerkendelse fra de allerbedste danske kokke, da de i foråret fik tildelt den fornemme pris - Børsens Fødevarerdiplom 2011 for overlegen kvalitet og smag. Finn Harild fortæller stolt, at det var rigtig svært at få armene ned, for det er jo ikke nok, at man selv synes det er et fantastisk produkt man laver, det er nødvendigt at andre også synes det. Som noget helt nyt i år, er pastariget begyndt at producere tørrede pasta. Det var faktisk fra en butikskæde i Japan, der havde et ønske om at sælge bornholmsk pasta, men de havde behov for en

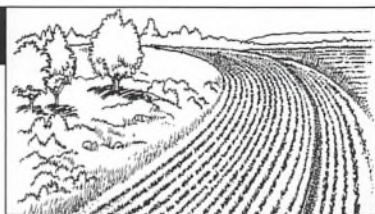
længere holdbarhed end den, den friske pasta har, og derfor valgte pastariget at investere i et nyt tørreanlæg fra Italien, så de kunne honorere ønsket fra solens rige.

Pastariget har for ganske nylig lanceret den nye tørrede variant, og den bliver produceret efter samme gode opskrift som den friske, men gennemgår en meget nænsom tørringsproces, der bevarer og forstærker den særlige smag og kvalitet. Desværre tror mange, at tørrede pasta er af ringere kvalitet end den friske, men det er ikke tilfældet, det afgørende er de råvare pastaen er lavet af siger Susanne Bloch.

Efter rundvisning var der kaffe og generalforsamling i "Fru Petersens Cafe" i Østermarie

Udflugten havde samlet 26 deltagere, og vi fik en meget interessant aften.

Mogens Frigaard

Vendsysselkredsen

Efterårsmøde tirsdag den 25. oktober kl. 19.00 hos: "Bondegårdshyben", Hummelhedevej 102, Sterup, 9740 Jerslev. Foruden hyben har de planteavl og svineproduktion.

Vel mødt til en spændende og interessant aften.

Vi drikker vores medbragte kaffe og brød hos Anette og Henrik. Ingen tilmelding. Alle er velkommen.

Den 9. august afholdt kredsen sommermøde med generalforsamling. Omkring et halvt hundrede medlemmer var mødt frem på gården Hjortnæs, hvor der ventede en interessant aften. Vi blev modtaget foran hovedtrappen af Anne og Mette Fuglsang – mor og datter, der er i gang med generationsskiftet. Først kikkede vi os omkring, hvor Mette Fuglsang fortalte om gårdens afgrænsninger, vindmøller og drift. Vi kom ind i fodercentralen til svinehuset, hvor der er 18.500 grise i størrelsen fra 7-30 kg. Herfra kommer de til staldene på enten Nyvang eller Fristrup. Produktionen er englandsgrise. Vi fortsatte til en ældre staldbygning, hvor der nu er indrettet vaskeplads til traktorer og redskaber.

Det var blevet tid til at kikke indenfor i hovedbygningen, her fandt vi plads i stuerne og nød aftenkaffen. Anne Fuglsang fortalte om familien, der har haft Hjortnæs siden 1914 og Mette Fuglsang er fjerde generation. I 2006 købte Mette en gård tæt ved – Fristrupgård, som var hendes farmors hjem. Denne gårds stuehus lejes nu ud til turister. (Se: www.Fristrupgaard.dk).

Til Hjortnæs hører 357 ha, der dyrkes med raps, hvede, byg og havre. Anne Fuglsang er afdelingsleder på Taleinstituttet i Ålborg. Mette er socialrådgiver og gift med elinstallatør Jacob Østergaard Christensen.

Derefter afholdtes generalforsamlingen. Formandens beretning blev taget til efterretning, og der var genvalg til Poul Olesen og Johannes Poulsen samt nyvalg til Asger Josefsen.

Aftenen sluttede med at slægtsgårdsbladets redaktør, der var på besøg for at samle inspiration til gårdhistorier i Vendsyssel, fortalte om sine oplevelser med bladet.

Niels Ole Volhøj

60 år

Jens Ulrik Tarpgaard, Tarpgård ved Vedersø rundede den 1. september de 60 år.

Siden 2004 har Jens Ulrik Tarpgaard været formand for Ringkøbingkredsen og dermed også siddet i Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

En tid var han medlem af forretningsudvalget. Nogle medlemmer vil også erindre årsmødet i 2008, hvor vi besøgte Tarpgård. Det er betydelige landbrug, som Tarpgaard driver, både i Vestjylland og i Baltikum.

Jens Ulrik Tarpgaard overtog sit hjem i 1976, hvor han er 11. generation.

Dansk Slægtsgårdsforening ønsker til lykke med fødselsdagen.

Peder Mouritsen

Nye medlemmer:

Gårdejere
Peter Juel Jensen
"Nordre Ellebygård"
Ellebyvej 11
Vestermarie
3700 Rønne

Gårdejere
Inger Marie og
Christian Schmidt Lund
"Kratkær"
Skodborg Kirkevej 5
6630 Rødding

Gårdejere
Birgitte Muller og
Carsten R. Olsson
"Hyldebrandsgård"
Rønnevej 130
3700 Rønne

Gårdejere
Liselotte og
Aage Schmidt Lund
"Lauenborggård"
Vamdrupvej 21
Skodborg
6630 Rødding

Gårdejere
Grethe og Arne Westh
"Frigård"
Rømeregårdsvej 19
Årsballe
3700 Rønne

Gårdejere
Bente og Peter Gasbjerg
"Holtumgård"
Holtumvej 14
Arnborg
7400 Herning

Gårdejere
Jette og Aksel Sode
"Munkegård"
Ibskervej 40
3740 Svaneke

Inger og Gunnar Sørensen
Bøggildsvej 1
Todbjerg
8530 Hjorthøj

Gårdejer
Torben Matthiesen
"Jennelgård"
Sønder Alslev Strandvej 19
4800 Nykøbing F

Ellen og
Poul Staun Hansen
Anlægsvej 6
9240 Nibe

Gårdejere
Dorte Moltesen og
Henrik Marcussen
"Nygård"
Højrebyvej 101
4900 Nakskov

Gårdejere
Anne og Mette Fuglsang
"Hjortnæs"
Hjortnæsvej 35
Børghlum
9760 Vrå

JENS OG ANNA JENSENS FOND

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby

Returadresse:
Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

B

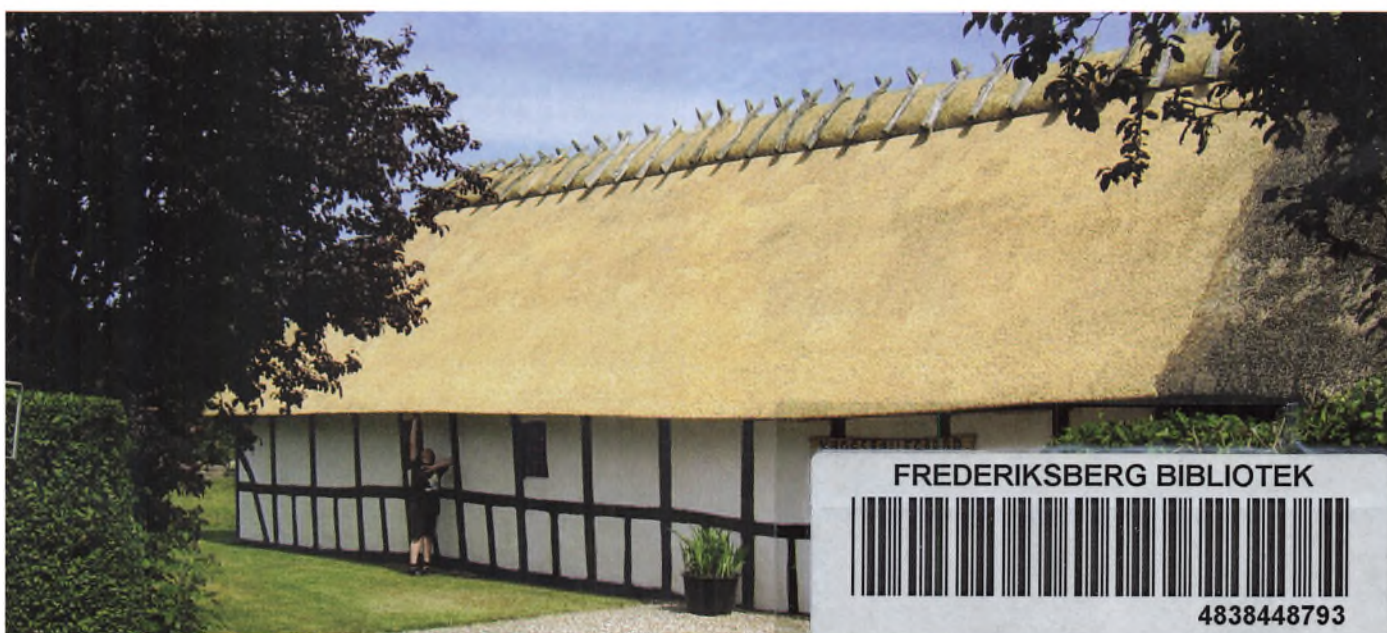
PP DANI

Stråtag

Landbruget forvalter store kulturværdier – både indenfor bygningskultur og landskabskultur, men det er ikke den rene idyl at besidde og bevare kulturværdierne. Det er en alvorlig sag, at eje en smuk firelænget bindingsværksgård med stråtag. Torben Christian Larsen, Krogsbøllegård på Nordfyn skulle have fornyet stråtaget på den længe, som ligger ud til vejen, og det ville koste 250.000 kr. Inspireret af andres succes med at søge fonde, ansøgte han om et tilskud fra "A. P. Møller og hustru Chastine McKinney Møllers fond til almene formål". Stor var Torben Chr. Larsens glæde, da han modtog tilsagn om støtte til det nye tag.

Nu er projektet afsluttet. Torben Chr. Larsen er lykkelig for sit nye tag, og vi andre kan glæde os over, at en af de charmerende fynske bindingsværksgårde står velbevaret mange år frem.

FREDEKISBERG BIBLIOTEK

4838448793